

HERALDISK TIDSSKRIFT

1961 • BIND 1 • NR 3 • SIDE 115–118

Sorø Akademis våben
Af Sven Tito Achen

SOCIETAS HERALDICA SCANDINAVICA

Heraldisk Selskab • Heraldinen Seura • Skjaldfræðafélagið

Heraldisk Selskap • Heraldiska Sällskapet

Sorø Akademis Våben

Af Sven Tito Achen

DE GAMLE kostskole *Sorø Akademi* er for tiden ved at indføre en ny daglig sommer-uniform for eleverne: blågrå skjorte, grå flonelsbukser, og blazer (for afgangsklasser i deres sidste halve år, samt gamle soranere). Skjorte, blazer, gymnastiktrøje, sweater, m. m. ville man gerne pryde med et våben for Akademiet; et sådant eksisterede til dels i den *Fugl Fønixs*, som i mange år har været kendt bl. a. fra soranernes uniformsknapper (se figur 4), men farverne var ikke fastlagt, og Akademiet ønskede tillige på en eller anden måde at sætte de oldenborgske konger, som har betydet meget for skolen, et heraldisk minde i sit skjold.

Resultatet (fastsat i sommeren 1960) blev som på figur 1: i blåt felt en guld Fugl Fønixs med rødt næb stigende op af røde flammer; i en kanton det oldenborgske dynastis stamvåben, to røde bjælker i guld, kendt fra slutningen af 1100-tallet. Brugen af denne kanton er blevet godkendt af Oldenborgernes danske overhoved, Kongen, efter at Statsministeriet ikke havde haft noget derimod at indvende.

Våbenet er komponeret af Sven Tito Achen og Akademiets tegnelærer Knud Raaschou-Nielsen, som har tegnet våbenet i den viste udformning. Desværre har det ikke kunnet undgås, at det blå felt og de røde flammer støder op til hinanden. For at få hovedet fri af kantonen er Fønixsfuglen forskudt en smule fra skjoldets midterakse, hvilket måske er uheraldisk. Og måske er flammerne for naturalistiske. Trods disse småfejl tager

våbenet sig godt ud, klart og vakkert. Det vil utvivlsomt være til glæde for mange nuværende og kommende soranere.

Fønixsen

Fuglen Fønixs er en ældgammel figur, langt ældre end heraldikken. Den omtales lidt forskelligt i det gamle Ægypten, i Bibelen og Talmud, hos grækere og romere, og hos arabere. Om dens udseende skriver Herodot: »Jeg har aldrig set én selv, undtagen på et billede. Hvis billedet lignede, er dens

1. Sorø Akademis våben, fastsat 1960: I blåt felt en guld Fugl Fønixs med rødt næb, stigende op af røde flammer; en kanton af Oldenburg. Våbenet er bl. a. fremstillet i vævning til brug for skolens uniformer. Det viste våben er beregnet til anbringelse på brystet af en blazer og er 10 cm højt.

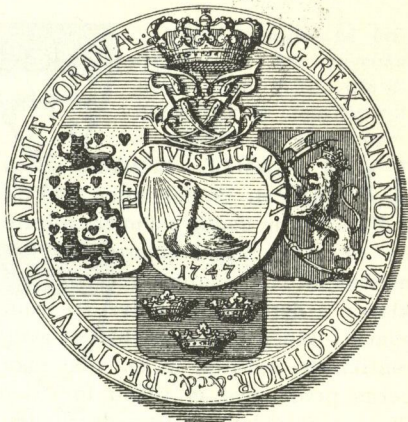
fjer dels gyldne, dels røde; og i figur og størrelse har den mest lighed med en ørn.»

Ifølge den semitiske opfattelse lever Føniksfuglen i 1000 år (andre siger 500, Plinius 540), og når den føler, at dens tid er omme, bygger den sig i en fjern ørken en rede af vellugtede kviste fra sjældne træer, og lader derefter sig selv og reden brænde op; af asken vokser Føniksfuglen frem på ny. Denne udødelighed gennem stadig genfødsel er dens løn, fordi den ene af alle dyr i Edens Have ikke lod sig friste af Eva til at æde af Kundskabens Træ.

Fugl Føniks blev sindbillede på fornyelse, foryngelse, evighed, og tillige på standhaftighed og kyskhed. For kristendommen blev den symbol på Opstandelsen og det Evige Liv, ja et argument herfor. Kirkefaderen Tertullian: »Skulle menneskene vel kun-

Sven Tito Achen er født i 1922. Redaktør på *Politikens Forlag* (håndbøger, historie) i København. Heraldisk Selskabs sekretær. Vandt i 1958 10.000 kr. i heraldisk quiz i Danmarks Radio og Television. Har bl. a. skrevet »Heraldik for samlere. Hvordan man identificerer et ukendt våben« (Jeg er Samler, 2. bind, 1956) og »Bibliografi over dansk Heraldik« (Våbensførende Slægter, hæfte 29, 1958). Interesserer sig for tiden især for en eventuel forbindelse mellem Hohenstaufernes og de danske Valdemarers våbener (i guld tre sorte løver/i guld tre blå løver); litteraturhenviisninger eller andre oplysninger i forbindelse med dette problem vil blive modtaget med taknemmelighed.

2. Sorø Akademis segl fra 1747, hvori man for første gang møder Føniksen, det mærke som for alle gamle soranere har stået som skolens egentlige symbol, og nu er indgået i dens våben.

Efter Soranerbladet.

ne gå til grunde, når Arabiens fugle er visse på opstandelsen?»

I symbolikken og den allegoriske kunst har Føniks spillet en meget stor rolle. Fra renessancen til i dag afbildes den oftest omspændt af flammer, men tidligere var det vistnok almindeligst at gengive den siddende i sin rede uden flammer. I varemærker og firmamærker træffes Føniksen ofte (Brandforsikringsselskaber! Hotel Føniks!), men i den egentlige heraldik er den sjælden. I Danmark kender jeg ikke andre våbener med Fugl Føniks i end to familier, *Brandt* og *Diderich*, i den Borgerlige Seglsamling på Rigsarkivet, og nu altså Sorø Akademi.

Våbenets Forhistorie

Våbenets soranske forudsætninger og forhistorie er således: Skolen i Sorø oprettedes i 1586 af Frederik 2. — Christian 4. udvidede den i 1623 med

3. Sorø Akademis segl fra 1827. Her er kongens tre våbener udeladt, og kun den af solen genoplivede Føniks bibeholdt, stående i en rede af palmeblade. Dette sigil, med indskriften »Sigillum Academiae . . .« blev senere kasseret, vistnok da »Akademiet« ophævedes i 1849 (sondringen mellem »Akademiet« og »Skolen« er indviklet og uden betydning i denne forbindelse. Den nuværende, officielle betegnelse er »Sorø Akademis Skole«!). Efter Soranerbladet.

»et ridderligt akademi«, men i slutningen af 1600-tallet forfaldt både skolen og akademiet, og i 1737 ophævedes de helt. I 1747 genoprettede Frederik 5. imidlertid akademiet, som kort efter blev betænkt med Ludvig Holbergs formue. I 1813 brændte de gamle bygninger. Den nuværende hovedbygning er opført 1822–27.

Frederik 2.s skole brugte et signet med Jomfru Marie og Jesusbarnet, overtaget fra det middelalderlige Sorø Kloster, hvis tidligere ejendomme var den økonomiske basis for skolen. Da dette signet gik til grunde, erstattedes det i 1644 med et nyt med samme motiv. I 1654 blev der imidlertid skåret et signet med et helt nyt billedindhold: en tredelt cirkel hvori et

kronet scepter, en oplået kronet bog, og Elefantordenens ordenstegn.

Det er ved skolens genopståen i 1747, at Føniks-symbolet benyttes første gang. Det var året efter Frederik 5.s tronbestigelse, og den genoprettede skoles nye signet (se figur 2) viser i midten en Fugl Føniks, »som oplives af sin egen aske ved strålerne af den opgående sol«, sammen med devisen »Genfødt ved det Nye Lys«, *Redivivus Luce Nova*. Dette segl har næppe huet Holberg, som i Epistel 247 og 248, trykt i 1750, raillerer over uvidende folks tro på Fugl Føniks og deres detaillerede »viden« om dens natur og vaner.

Skønt dette segl blev reddet ved branden i 1813, blev det dog kort efter nødvendigt at fremstille et nyt. Føniksen i det var jo nemlig omgivet af bl. a. våbenerne for Danmark, Norge og Sverige, og efter Norges afståelse ved Freden i Kiel 1814, krævede den svenske konge, at Frederik 6. skulle udelade den norske løve af sit våben.

Efter forhandlinger og noteudvekslinger herom undertegnedes endelig, den 1. september 1819, en overens-

4. Uniformsknap med Føniksen, sådan som soranerne har brugt den siden 1883. Den vender til den gale side. Måske er den kopieret efter et signet?

5. Kongehusets våben som kanton i våbenet for en lærd institution har en parallel i det våbenskjold som Kong Charles 2. i 1663 fastsatte for det engelske videnskaberne selskab, The Royal Society: i sølv felt en kanton af England, 5: i rødt tre gående guld løver. — Selskabet var blevet grundlagt tre år før.

komst, hvori den danske konge forpligtede sig at udslætte den norske løve af sit våben, og til at hverken han eller nogen af hans efterfølgere ville benytte eller lade benytte dette våbenmærke på akter, stempler, mønter, bygninger osv. Ændringen skulle være gennemført, for det danske monarki i Europa senest den 1. januar 1820, for de danske kolonier i løbet af to år*).

*) Det er en af historiens ironiske fodnoter, at den svenske konge under denne kontrovers på intet tidspunkt forlangte, at den danske konge skulle slutte med at føre Sveriges våben.

Sorø Akademis segl måtte altså ændres, og i 1827 forelå et nyt signet for skolen (figur 3) med en Fugl Fønix, siddende i sin rede, alene. Siden da er Fønixfuglen, i reglen dog afbildet i flammer, blevet brugt på Akademiets segl, papirer, fane, uniforms-knapper, exlibris, og talrige andre steder (se figur 4).

Letsindig omgang med symboler er en almindelig forseelse, men i dette tilfælde må man sige, at valget har været sjældent heldigt. Allerede for det i 1747 genskabte Akademi var Fønixen naturligtvis et udmærket symbol, men efter branden i 1813, da Akademiet i bogstaveligste forstand genopstod af sin aske, blev Fønixfuglen et så præcist passende mærke, at man slet ikke kan tænke sig noget bedre. Man gysrer ved tanken om, at det på Akademiet faktisk var på tale at afskaffe den (den påståedes at blive opfattet som den tyske ørn!) og komponere et helt nyt våben. Nej, Sorø Akademi og Fugl Fønix hører sammen.

Summa: et kønt og særpræget våben; den fantasi-æggende Fønix med en mere end 200-årig fortid på Sorø Akademi (hvor den hører i den grad hjemme) og tusinder af år andetsteds; den oldenborgske kanton, en sjælden foreteelse i dansk heraldik (de kantoner der findes i forvejen, kan sikkert tælles på én hånd), men både historisk og æstetisk velanbragt.

*

Jeg skylder at meddele, at de fleste af oplysningerne om det soranske våbens forhistorie stammer fra to artikler af M. Mackeprang: »Sorø Skoles og Akademis segl« og »Sorø Akademis segl fra 1827« i Soranerbladet 7. årgang p. 81–83, 1923, og 17. årgang p. 17–18, 1932.

[DA] Dette materiale er beskyttet af ophavsret. Det kan downloades, lagres og udskrives til personlig brug og til ikke-kommerciel brug i forbindelse med undervisning og forskning. Bearbejdning, tilgængeliggørelse samt fremstilling af kopier er ellers kun tilladt i det omfang, der følger af lov eller aftale.

[NO] Dette materialet er beskyttet av opphavsrett. Det kan lastes ned, lagres og skrives ut for personlig bruk og for ikke-kommersiell bruk i forbindelse med undervisning og forskning. Bearbeidning, tilgjengeliggjøring og fremstilling av kopier er ellers bare tillatt i den grad som følger av lov eller avtale.

[SV] Detta material är skyddat av upphovsrätt. Det får laddas ned, sparas och skrivas ut för enskilt bruk samt för icke-kommersiellt bruk i samband med undervisning och forskning. Bearbetning, tillgängliggörande samt framställning av kopior är i övrigt bara tillåtet i den utsträckning som följer av lag eller avtal.

[EN] This material is protected by copyright. It may be downloaded, saved and printed for personal use and for non-commercial use in connection with teaching and research. Altering, making it available or producing copies is otherwise only permitted to the extent that follows from law or contract.